

élet dolgain. Ám fejlődésének és átalakulásának inkább érzelmi, semmint értelmi motivumai vannak. Környezetéből való kiszakadásának okai is lényegében érzelmi. Látszólag „új” életet kezd, ám mégsem új a szó szoros értelmében az az élet, melyet élettársával vállal. Legfeljebb más, szabadabb és kötetlenebb (s bizonyos mértékig talán még bohém is) azzal az életformával szemben, melynek szorításából oly’ szívesen menekült. Az új élethez és teljes felszabadultsághoz szükséges társadalmi előfeltételek hiányában nem is lehet tehát ujnak tekinteni azt az életformát, mely legfeljebb az emancipáltságnak külső jeleivel kérkedhetik. Az a folyamat, melyről a szerző könyvében beszámol, a legjobb esetben első fázisa lehet a felszabadulás felé történő elindulásnak.

Mindazonáltal Szucsich Mária könyve értéket jelent nemcsak a szlovenszkói magyar irodalom, hanem az egyetemes magyar széppróza szempontjából is. A könyvben szereplő alakok, a környezetrajz és a különös életérzés, melyet őszinte és keresetlen módon, egészséges mérték-tartással vetít elénk az író, komoly írói értékekre vall. Szucsich Mária látásmódja és stílusa sajátosan egyéni. A realizmus feltétlen híve, erről az utról nem tér le. Hangja mindvégig józan, sallangtalan és egyszerű. S épp ezért tekinthetjük hitelesnek azt a képet, melyet a háború előtti kisvárosi magyar szegény középosztályról rajzol, mert a meztelen és hamisítatlan valóság szól hozzánk a könyv lapjairól. (Sándor László)

EGY RÉGI NARODNYIK.* Ha őseit keressük: Heltai Gáspár, Apácai Cséri János utóda; ha követőit: Fáy András, Széchenyi István előde. A fajelv szerint nem sorolható közéjük, hiszen szlovák volt; de a fajnál magasabb közösség, a szellem közössége biztosít neki megkülönböztetett helyet a magyar művelődésben. Az utnak indító impulzust ő is az idegen szellemtől kapta, amit a mindenkori átlag a romlás elvének hisz, pedig az termékenyítette meg állandóan a magyar kulturát, még népies-nemzeti megmozdullásaiban is.

Tessedik munkáját Nagy Frigyes Németországa határozta meg, mely a felvilágosult abszolutizmus alatt renaissanceát élte. (Ha már abszolutizmus, inkább felvilágosult, mint korlátolt abszolutizmus!) Miután majd három század elfecsérlődött a vallási kérdéseken, Nagy Frigyes hagyta, hogy országában mindenki a maga fazonja szerint üdvözöljön, s a birodalom gazdasági és kulturális rendezésére fordította a rendelkezésére álló erőket. (A 18. század racionalizmusa Európa egyik legértékesebb, legteremtőbb korszaka.) A szabad levegő és a nagyszabású munkák: mocsár-lecsapolások, eperfák a homokpuszták helyén, öntözés, csatornák, merinójuh tenyésztése, gyárak, a német nép jóléte, igényei, az iskolák, népművelés — felajzzák Tessediket. Ha mindezt áthonosíthatná otthoni földre!

A véletlen Szarvasra dobja. Ez olyan sivár hely, mint a Sans Souci telke volt; csinálj belőle viruló kertet! És Tessedik megpróbálta. Kerti kísérleteiből, ebből a gazdasági szemináriumából, elterjesztette az észszerű gazdálkodást, talajjavítást, gazdasági növények ültetését, konyhakerésztet, gyümölcsstermelést, szőlőművelést, fásítást, méhésztet, állattenyésztést. A kertet aztán, a maga jövedelmének jelentős rááldozásával, gazdasági szakiskolává fejlesztette ki. Az *Institutum Tessedikianumban* modern tanítás folyik: az életben szükséges és valóban használható tudnivalókkal és gyakorlati kiképzéssel látják el a tanulókat. Számuk néha majd ezer, e német professzorok is mennek oda látni-okosodni, sőt II. Jó-

* Tessedik Sámuel élete és munkája. Irta: Nádor Jenő és Kemény Gábor. — Nagy László könyvtár, Budapest.

zsef császár is készült meglátogatni.

Tessedik nem esett mezőgazdasági elfogultságba, ugyanilyen lendülettel próbálkozott az iparosítással is. Foglalkozott gyapjufonással, több, mint 400 munkást állított be ebbe, továbbá selyemtermeléssel, cukorgyártással; iskoláját valóságos gyárrá tette.

Tisztában van a dolgok összefüggésével, tehát a község egész külső és belső strukturáját meg akarta javítani, hogy gazdaságai, alkotásai ne sorvadjanak el, amiért elszigetelten állnak egy szellemi pusztaságban. Tervez észszerű falut, gazdaságos házépítést; rendőrséget és tűzoltóságot szervez; foglalkozik a cigányok, házasságon kívül született gyermekek sorsával; szegényházat, kórházat létesít, ő maga is gyógyít; népkört alapít, ott előadásokat tart. Szeretné a népet kiemelni a babonás vallás, együgyűség, rosszindulat lelkikeverékéből. Szeretne intelligens vallást felnevelni bennük — hiszen pap —, amely nem fecsegésekben áll, hanem az élet haszonra való fordításában.

Tessedik munkáját segítette Szarvas földesura, *Harruckern* János, osztrák katonatiszt. Sokra értékelték a bécsi kormánykörök, kitüntette a király két ízben is. Gyakorlati tevékenységéért, majd százötven szakmunkájáért kitüntetést kap külföldi tudós társaságoktól; idegen uralkodók kéri gazdasági és pedagógiai tanácsait. De az első nagyhatalom az ostobaság. Valahol bele kell ütköznie a valamirevaló embernek, ha felülről nem, hát a környezetéből, vagy alulról. Tessedik ellen lekipásztor társai indít hajszát, népe segédkezik benne; intézetét kicsúfolják; őt nehézfejűnek gonyolják, mert nem él társaséletet, nem pipázással, légyfogással tölti az időt, mint a község művelt középosztálya, hanem mindig könyvek mellett ül. Nemcsak erkölcsileg, de vagyoniilag is tönkre akarják tenni. Egész falva egy üldözött vad ellen... Tessedik összetörik, a kiváló nevelőn diadalmaskodik a korlátoltság. „Ez a nagy pedagógusok örök tragédiája, — állapítja meg Kemény Gábor —, akik az őket közvetlenül körülvevő világot szeretnék meggyőződésük fanatikus erejével megváltoztatni, miközben környezetük még minden idegszálával egy régi, elavult világban él, és még saját előnyére sem hagyja magát onnan kiszakítani.“

Ezt a ragyogva zuhanó életpályát Nádor Jenő rajzolja meg, értékelését pedig Kemény Gábor végzi. Mialatt az ember életét vázolják, bele fogják a kor teljes képet is; míg az egyén bukását vetítik, ráéreztetnek a magyar nép tragédiájára. Munkájuk érdekes, mint valami regény, pedig tudományos értékű, alapos munka. A magyar szellemtörténet szempontjából is kellett ez a könyv; de külön jelentőséggel bír most, hogy erősül az elkötelezés érzése: Vigyázó szemetek a népre vessétek!

(Nánay Béla)

A KORUNK HIREI

Legközelebbi számunk, a szeptemberi, a rendes időben, szeptember elsején jelenik meg.

Szeptemberben jelenik meg Fábry Zoltán új könyve **FEGYVER S VITÉZ ELLEN** címen. Megrendelések a szerző címére: Stos (Via Kosice) küldendők.

Megjelent Salamon Ernő verseskötete **GYÖNYÖRŰ SORS** címen. Megrendelhető a szerzőnél: Târgu-Mures, Str. Călărășilor 5.